

לאומיות בלי תורה

מה היה החטא של דור הפלגה? זאת היא תעלומה. אמרו חז"ל: "מעשה דור הפלגה לא נתפרש" (בראשית רבה, ל"ח). אמנם זה לא נתפרש במפורש, אבל על פי מסורת של חז"ל ידענו הסיבה. אמרו אותם הרשעים: "לא כל הימנו (של ה') לבור [לברר] לו העליונים. נעשה לנו מגדל עם עבודה זרה בראשו ותהא נראה כאילו עושה עמו מלחמה. 'זיהי בנוסעם מקדם', הסיעו את עצמם מקדמונו של עולם [הקב"ה]. אמרו 'אי אפשי [אין רצוננו] לא בו ולא באלהותו" (בראשית רבה, נח). כלומר היתה כאן מרידה נגד מלכותו של ה'.

מה ראו חז"ל בפסוקים לרמוז לזה? ועוד נשאל "מה איכפת לנו בחטאם של אומות קדמוניות? ההיסטוריה שלנו מתחילה בסיפורי אברהם, בפרשת לך לך!". אלא נראה בהמשך דברינו שזה נוגע מאוד מאוד לבעייתנו הלאומית בזמננו.

כיצד מרדו בני הפלגה במלכות שמים? כי הזניחו את המוסר האישי. לא דאגו איש לטובת חברו, אלא רוממו את הענין הציבורי בלבד. "ונעשה לנו שם, פן נפוץ". העדיפו את עניין הכלל והציבור, וזלזלו בכבודו של הפרט. ולכן מדה כנגד מדה, ה' פיזר אותם לכל פינה ועבר. כך מסופר במדרש פרקי דר' אליעזר (פרק כד) "אם נפל אדם [מן המגדל] ומת, לא היו שמים לב עליו. ואם נפלה לבנה מן הבנין, היו יושבים ובוכים 'אוי לנו! אימתי תעלה אחרת תחתיה?' עד כאן לשונו. זאת אומרת זכותו של האיש הפרטי היתה אפס בעיניהם, כי העיקר אצלם היה טובת הציבור, טובת הקיבוץ הכללי.

הרב שמשון רפאל הירש בדיונו על פרשתנו מעניק לכך עומק מיוחד. "יושר, אנושיות ואהבה הם מצוות המוטלות על הפרט, אך נחשבו לאילת ביחסי האומות [תוספת המעתיק: וכן בין הפולטיקאים]. בעוון מרמה ורצח יכלא ויתלה היחיד. אך מדינות רוצחות ומרמות בקנה מדה גדול; והעושה זאת לטובת המדינה יבוא על שכרו" (פירוש על בראשית י"ב, ב.). ושוב כתב על נושא זה: "שאיפת האומה 'לעשות לה שם' ולהרבות את כבודה הלאומי, היא קץ כל יעוד מוסרי. רדיפת הכבוד נחשבת לחסרון אצל היחיד, אבל היא 'מעלה' לציבור" וכו' (על בראשית י"א, ד.). "הציבור המאורגן ניצל את כוחו לרעה וכו'. והרי זה תפקיד הציבור לקרוא את הפרט בשם ה'. אך הציבור [ההוא של דור הפלגה] קרא רק בשם עצמו, וביקש לשעבד את היחיד לשלטונו" (פירוש רש"י הירש לבראשית י"א, ז.).

בזה מובן מה צריך להיות ההבדל שבין "לאומיות" שעל פי התורה ל"לאומיות" הנפוצה בין אומות העולם. אצלם היחיד נשחק ומבוטל מול כל אינטרס של הציבור. אין לו מעמד. מה שאין כן אצל התורה, כל אדם יש לו ערך ייחודי, כמו כל דבר חשוב שאינו מתבטל מפני

מה זה כך? כי אם יודעים האנשים שכולנו חייבים לשמור את המוסר האלוקי, אם מקבלים הם מלכותו של הקב"ה, שומרים הם על ערכו של האדם הפרטי שגם הוא נוצר על ידי ה'. אבל אם שולטת לאומיות כזאת שהיא עצמה הערך העליון, ואינה מתבטלת לפני הצו האלוהי, היא תבלע אנשים, היא תהרוס ותשמיד כל העומד בדרכה.

רואים אנו שחיקה זו בכוחות הממונים על החוק במדינתנו, כאשר פועלים הם לטובת "המדינה" גם כשהיא מחוסרת הכרת מלכותו של הקב"ה. כאשר הממשלה החליטה לגרש עשרת אלפים אנשים מגוש קטיף, לא הועילו חוקי היסוד של "חופש האדם ועיסוקו". קלקלו למגורשים את הפרנסה, הוציאו אותם מבתיהם להיות נע ונד בארץ והכל לטובת האינטרס הציבורי, כביכול להשיג "שלום" עם הערבים. כאשר קבוצת יחידים רוצה להפגין נגד איזה עוול, הצבא מכריז על המקום ההוא "שטח צבאי סגור", ומי שאיננו יוצא משם נקרא פולש כביכול למחנה צבאי. אחר כך בסמכותו של השופט להעניש אותו על אותה פיקציה [סיפור מדומה] שהנאשם פלש למתחם צבאי. הכל כמובן "לטובת הציבור". כאשר המפגינים נעמדים במקומם, ואינם נסים מפני אימת המשטרה, מגישים נגדם תיק על "הפרעה לשוטר במילוי תפקידו". ואם יקרא נגד השוטר קריאות גנאי, יענישו אותו על "העלבת עובד ציבור". כי המדינה הוא מעל לכל, והמיעוט נבלע וכאילו אינו קיים מול אינטרס של "הרוב". לא כאן המקום לפרט כל מיני עריצות שיעשו הכוחות המייצגים את הלאום כאשר אין אצלם יראת ה'.

לכן בפרשת הפלגה באה התורה לחנך נגד "לאומיות" כזו שהיא מחוסרת יראת ה'. כי אם יש נזק ורוע במעשיו של יחיד שהוא מחוסר מוסר אלוקי, הרי פי כמה מזה הוא הנזק והשחיתות של ציבור מאורגן כאשר ייגשו לעשות עוול, והכל בשם "הלאום". כך התורה כותבת: "הן עם אחד ושפה אחת וכו' ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות" (בראשית י"א, ו'). הם יצליחו להפיל אימתם על כל מתנגד, יצליחו לכבוש כל העומד נגדם, כי כוח הקיבוץ הוא רב. ה' רשם זאת בתורה עוד בטרם נולד עם ישראל, למען ידע ישראל כי אסור לנו לבסס לאומיותנו על ערכים חילוניים. לאומיותנו צריכה להיות מושתתת על יסודות תורניים.

מפורסם באומה שהרב אברהם יצחק הכהן קוק היה תומך נלהב בלאומיות ישראל. אבל לא ידוע לכולם שהוא התנה תנאי שהלאומיות הזו תהיה מבוססת על יראת ה', על ההכרה שיש בעל הבית בעולם המשגיח ונותן שכר ועונש. יש דין וחשבון שהוא תובע מהרבים, כמו שתובע מהיחיד. נביא כאן לקט מצומצם מאמרותיו בנושא.

"הנטיה הלאומית בישראל היא שדה אשר ברכו ה'. שאף על פי שאין בה עדיין גידולים גמורים, מפני השממון הגדול של הגלות, ראויה היא על ידי עבודה רוחנית ומעשית שיצמחו בה כל הגידולים הטובים שבעולם וכו'. ויש לעומת זאת נטיה לאומית של גוים, שהיא חורבה ומדבר, שבשום אופן אינה ראויה לגדל צמחים" (אורות, עמ' ס"ה).

ועוד כתב "אבל אם במצב הנפילה והכיעור יאמר אדם להדבק בצורה הלאומית בצדדיה המגושמים וכו', יספוג מהר אל תוכו רוח זוהמא, קטנות (ק' מנוקדת פתח) וניצוצי רישעה, אשר יהפכו למרורות בגידול היסטורי קצר של משך דורות אחדים. זהו החזיון של הרשע (ר' מנוקדת סגול) הלאומי שאנו פוגשים [בימינו]" (אורות, עמ' קל"ג-קל"ד). כלומר, לאומיות ללא ציות לתורה תגדל צמחי רשעות, דברים מרורים. והתופעה השלילית הזאת מתפתחת "בגידול היסטורי קצר", כלומר בתקופה קצרה מאוד.

עוד כתב הרב כי חייבים לבסס לאומיותם של ישראל על פי יסודות התורה, שאנו עמו של הקב"ה ומבקשים להפיץ דברו בעולם ולחנך שאר האומות לעבודתו. "הנסיון להחיות את החוש הלאומי העז באמצעים מלאכותיים לא יצליח, בשום אופן לא יצליח, אלא אם כן תהיה כמתכונתו, כטבעו ומדתו שהיא בלב שומרי תורה" ("אוצרות הראי"ה", מהדורה תשס"ב, חלק ב' עמ' 112).

אותה שוקת שבורה שאנו עדים לה עכשיו, כאשר גברו ידיהם של אנשי "פוסט-ציונות" והם בעד חלוקת ארץ ישראל בין יהודים וערבים, ומצמצמים הבנייה של המתנחלים, ונותנים יד חופשית לבנייה הערבית אף שהיא ללא רישיון, כבר חזה על כך הרב אברהם קוק. הוא מחה על כך שבקונגרס הציוני הראשון הכריזו הצירים: "דבר אין לציונות עם הדת", כלומר שאינם רוצים שום השפעה של הדת במאמציהם הלאומיים. הגיב על כך הרב אברהם קוק: "בעזיבתה של תורה אין תוחלת ותקוה, וכל פרח מוכרח להיות כמק, וכל שורש כאבק" [המליצות הן מן ישעיהו ה', כ"ד. והרב אברהם קוק לא השלים את הציטוט: "כי מאסו את תורת ה' צבאות, ואת אימרת קדוש ישראל נאצו"] (אגרות הראי"ה, חלק ב', עמ' קל"ד).

נסכם כאן עם דברי הרב: "הלאומיות שבישראל בהתחברה עם ההשקפה הגדולה והקדושה של עול מלכות שמים ועול מצוות, הרי יסודתה [של לאומיות זו] בהררי קודש. אבל בהיפרדה ותצא רק לגבול של אהבה לאומית גסה, כדרך כל עמי הארץ [שאר אומות העולם], היא תוליד דברים רעים ודיעות רעות המרחיקות את שם ה' מליבות עם ה'" ("עין איה", ברכות פרק א, פסקא קע). כלומר "לאומיות" של גוים היא אנוכיות המוכפלת פי כמה ע"י כחם של הרבים, ולא תוליד צמחים טובים.

אכזבה נוראה האוחזת בלב כל אוהב ציון, לראות כיצד נציגי הממשלה מפריעים ומונעים ביסוסו של עם ישראל בארץ הקודש, וכביכול שונאים חלק אחר מבני עמם. כבר לפני מאה שנה חזה זאת הרב אברהם קוק, כאשר תיאר מצב שמכחישים הם חובת קיום המצוות כתב: "כל אלה הלבבות הרחוקים מזה, הולכים הם ונפרדים מעל אהבת ארצנו הקדושה. אהבתם שהיתה חומרית ודמיונית, לעומת שבאה כן הלכה. וכו' שנהפכו מאוהבי א"י בלא דרישת ה' השוכן בציון מקרב לב ונפש, [נהפכו] לשונאים ומנדיה במשך זמן קצר וכו'. וכמקרה אהבת ארצנו הקדושה כן היא גם כן אהבת האומה ואהבת לשון הקודש. היסוד החלש הולך ומתמוטט וכו'. בעינינו הננו

רואים את המצב האיום והמחריד, שלא יוותר דבר מכל הקניינים החיצוניים, שנתרוקנה נשמתם וכו'. שרשם כמק יהיה ופרחם כאבק יעלה כי מאסו את תורת ה' צבאות ואת אימרת קדוש ישראל נאצו" ("פרי עץ הדר" השלם, פרק א מהד' מכון רצי"ה, עמ' ט"ז). וקרוב לרעיון זה כתב הרב ב"אגרות ראי"ה" (חלק א', עמ' קפ"ג).

ודאי אקטואלי מאד לקח (ל' מנוקדת סגול) זה שעלינו ללמוד מקלקולם של אנשי דור הפלגה. הם ביקשו להקים מגדל "ונעשה לנו שם". לא בקשו לדעת שמו של ה'. הם לא עסקו בתיקון המוסר, לחפש להיטיב לכל אדם פרטי. אצלם טובת הכלל היתה יעד בלעדי, ולמענה אפשר לרמוס כל ערך אחר.

פשוט הוא שכל התהליך ההיסטורי שהקב"ה עושה הוא מתוכנן, ערוך ומסודר. שלב זה שחלף עלינו בעבר של הציונות ובנין ארצנו, היה נחוץ וטוב. הוא שימש הכנה לשלב הבא כעת לקראתנו. אחרי שראינו קריסת הלאומיות החילונית ללא ערכים תורניים, כעת עלינו להקים מפעל קדוש יותר, "לאומיות הבנויה על יסודות תורתנו", והיא כמובן כוללת בניין כל ארצנו בכל מרחביה. גם הקב"ה בעת יצירת העולם היה "בונה עולמות ומחריבם" (מדרש בראשית רבה ג', ז). כלומר היתה התפתחות משלב הגולמי לשלב מוצלח יותר, מפותח יותר. גם אנו צריכים לנהוג כך, לבוא מהטוב אל הטוב יותר. תנועת פוסט-הציונות עשתה תפקידה שטיאטאה את הלאומיות החילונית. כעת עלינו להצליח בייסוד לאומיות שהיא אמיתית יותר.